

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТІЛА У СУЧАСНІЙ ФОТОГРАФІЇ

У статті розглядається проблема репрезентація тіла у сучасному фотомистецтві. Автор звертає увагу на творчість сучасних фотографів та сучасні жанри фотографії, у яких тілесність є центральним об'єктом.

Ключові слова: тілесність, фотографія, модель.

Prokopiuk M. Representation of body in modern photography.

The paper is about the problem of representation of the body in contemporary photography. The author draws attention to the work of modern photographers and modern genres of photography in which physicality is central object.

Keywords: physicality, photography, model.

Сучасну культуру можна характеризувати як культуру візуальну, в якій все більше на перший план висуваються візуальні образи. Та фундаментальною основою сучасності стає не лише візуальна орієнтація, але й те, що найбільш популярний об'єкт репрезентації – це людське тіло, яке постає перед нами у рекламних роликах, постерах, фільмах, кліпах і т.д. Подібний масштабний прояв тіла стосується і фотографії.

Сьогодні тіло перебуває у центрі культури. Воно є індивідуальним, наділеним всіма можливими смислами. Це така річ, яку людина може постійно модифікувати, змінювати. Тіло є такою річчю, від якої неможливо

відмовитись і до якої доведеться звикнути. Звикнути існувати в цьому тілі, поступово зживаючись з ним і частково змінювати.

Тіло перебуває під впливом стандартизованої масової поведінки. Мода “диктує” свої правила та встановлює свої канони. Мода, перш за все, пов’язана саме одягом та іміджем, вона є механізмом презентації тіла, а також механізмом соціальної регуляції людського тіла. У сучасній моді в центр ставиться поняття “стильності”. Наслідування навіть високим зразкам модних стандартів є нецікавим, воно не відповідає потребам індивідуальності. У сучасної людини повинне бути “відповідне” тіло, адже нинішні тенденції передбачають певний, майже неможливий ідеал. Задля наближення до цього ідеалу сьогодні ми можемо змінювати у своєму тілі майже все. Людське тіло є основоположним предметом модної стилізації, що також можемо прослідкувати у сучасному фотомистецтві. Тіло піддається різноманітним модифікаціям, хірургічним втручанням заради того, що зараз вважається ідеальним [6].

Виступаючи об’єктом фотографії, тіло має свою систему ідеальних пропорцій, свої рамки того, що вважається естетичним, красивим, прийнятним. На наш час існують певні канони тіла, згідно яких відповідно сприймається тіло у візуальній культурі. Ідеальне тіло сьогодні, перш за все, є здоровим тілом, спортивним із злегка підкачаними м’язами, струнке, без надлишкової ваги. Для жіночого ідеалу характерне довге пряме волосся, смугла шкіра, виразні риси обличчя, струнка фігура, тонкі кисті рук тощо. Для чоловічого ідеалу тілесності притаманні широкі плечі, «накачені» руки та прес, високий зріст, вузькі бедра.

Саме ці канони ми можемо спостерігати на сучасних фотографіях. Серед чоловічих фотографій дуже популярні ті, які показують сильний чоловічий торс, м’язи. Мабуть, такі фото визивають відчуття захищеності у жінок, тому до таких фото вони ставляться досить прихильно. Також серед чоловічих фотографій популярні ті, які демонструють їх матеріальний

достаток. Чоловіки зображені у дорогому стильному одязі посеред розкішного інтер'єру та біля дорогої машини.

У жіночих фотографіях перш за все повинна бути присутня легкість і граціозність, а головне – загадка. Фото жінки повинно інтригувати, притягувати, заворожувати. Але водночас знімок має виглядати природнім, не награним. Сучасна фотографія не приймає стереотипні заморожені пози, основне у ній – природність. Щодо виразу обличчя, то тут важливі емоції, але мімічний надлишок тут ні до чого. Найпоширенішим є жіноче зображення, де жінка володіє всіма «потрібними» характеристиками – висока, струнка, має гарну фігуру, довге пряме волосся, чіткі риси обличчя тощо.

У сучасному мистецтві тіло нерідко виступає як еротичний об'єкт. Розвиток культури, зміна культурної свідомості поступово знижувало цінність тіла як такого. Його оголеність перестала бути феноменом, подією для сприймаючої свідомості. Тим самим вивільнювалась матеріальність самого тіла, тілесність стала матеріалом, з яким дозволено фотографу працювати. Властивості цієї культури, система її морально-етичних, естетичних цінностей створюють контекст, в якому можливість “бачити тіло”, з однієї сторони, і можливість виставити тіло, показати його і тим більше – сфотографувати, з іншої – стає чимось істотно і безпосередньо значущим. Сьогодні фотограф намагається відобразити тіло красивим, еротичним та бажаним, передаючи його привабливість та пластичність.

Тіло у всіх витворах мистецтва виявлялось еротичним та бажаним, достойним похвали і чуттєвого інтересу, тільки якщо відповідало визначеним вимогам та стандартам. Рух культури до сучасного сприйняття тіла проходить через формування нових способів і затвердження інших установок в інтересі до тіла. Якщо в класичну епоху захоплення викликала ідеальність тіла, то сучасне тіло стає цікавим художнім об'єктом, тільки коли виходить за рамки буквального, очевидного, стандартно-красивого. Тому, чим більше тіло екзотичне, чим більшою мірою дивний і незвичайний ракурс його

подачі, відображення, постановки в кадрі – тим більше інтересу викликає і тим більше еротизму несе в собі таке зображення.

Більшість фотографів сучасності усвідомлюють цю тенденцію і прагнуть до відображення будь-якого предмета в момент його випадання із звичного середовища, ракурсу та кута його бачення. Яким чином досягається цей ефект – залежить від фотографа. Одні з них покладаються на свою внутрішню суб'єктивність, інші – конструюють порушення об'єктивної звичності на зовнішньому матеріалі. Приміром, американський фотограф Роберт Мепплторп робить головним принципом відображення реальності на своїх фотографіях осмисленість власного сприйняття, притаманне лише його погляду. Прагненням Роберта Мепплторпа було відкрити очі людям на те, що вони бачать і як вони це сприймають. Мова не про те, що це таке, а що саме сфотографовано. Він говорить: “Мені подобається таке вузьке поняття як “шок”. Я прагну і шукаю несподіванок. Я шукаю те, чого раніше ніхто й ніколи не бачив. У самих предметах існує певна сталість, внутрішня узгодженість. Що б я не фотографував – я здійснюю один і той же жест, одну і ту ж дію, просто мій погляд протиставлений будь-якому іншому погляду” [1].

На його фотографіях частини або ціле людське тіло – тілесний профіль оголеної вагітної жінки, витянута наче струна і викинута кудись вверху тонка жіноча рука, людський череп на полиці на фоні неясних геометричних тіней – все це предметність, відзнята в своїй зовнішній формі, однак форма ця існує не об'єктивно, а являється “почерком погляду”, “стилем ока” автора фотографій.

У рамках питання про тіло як еротичного об'єкту у сучасній фотографії, варто згадати про американського фотографа Лі Фрідлендера, автора фотоальбома під назвою “Оголені”. Він зібрав цілу колекцію фотографій жіночого оголеного тіла, над якою працював десятиліття. Прийнятий ним хід можна розглядати як синтез двох різних варіантів чи способів фотографування – в зображеннях поєднується так званий жанр

“actual photography” з еротичною фотографією. Результат цього синтезу виражається в новому явищі – в тому, що “його фотографії є перехідною ланкою від фотографій роздягнутої жінки до фотографії жінки оголеної”. Актуальність цього невловимого моменту виявляється саме тим художнім жестом, за допомогою якого фотографії перестають бути просто знімками красивого тіла і стають відображеннями тіла у світі фотомистецтва [5].

У світі художньої фотографії зустрічаються і більш радикальні варіанти роботи з тілом. Яскравий приклад тому Арно Рафаель Мінккінен, який у своїх фотографіях перетворює тіло в чисту матерію, набір форм, з яких, подібно до дитячого конструктора, створюються різні фігурки. Їх особливість полягає в тому, що вони – з людського тіла. Його окремі частини, органи і суглоби виступають лише місцями з’єднання, де фігури можна трансформувати, створювати по-новому, робити з них інші.

Цій навмисній штучності у сприйнятті тіла як матеріалу на знімках Мінккінена, призначеній цілком змінити статус тіла в сприйнятті на фотографіях, протистоїть натуральність. Неочікуваність, в широкому розумінні прагнення шокувати глядача, про яку говорить Мепплторп, може бути реалізована буквально. Вона доводиться до свого абсолюту, до логічного завершення на знімках, де увазі пропонується груди в момент флюорографічного знімку, надто крупний алан обличчя людини похилого віку, оголений торс бабусі.

Тіло у сучасні фотографії не передбачає присутність фотографа та глядача. Модель себе поводить так, наче вона не позує перед камерою і в цьому основна характеристика сучасної фотографії – її антитеатральність. Зображена особа створює ілюзію, що фотографа перед нею під час зйомки не існувало. Можемо припустити, що така антитеатральність досягається через детальне відтворення сцени і тривалу роботу з моделями, коли автору вдається досягнути такої ситуації, за якої моделі вже не позують, а є повністю зануреними у свої особисті справи і наче б то не реагують на

присутність фотографа, тобто поводять себе так. Наче фотографа не було поруч.

У сучасному фотомистецтві тіло презентується як ідеальний, еротичний, привабливим та бажаний об'єкт. Тіло є мистецьким об'єктом, де найважливішим є вміння показати тіло в такому ракурсі, в такому контексті, щоб зображення було достойним підпасти під ланку мистецтва.

В залежності від способу відображення тіла на фотографії, його ракурсу, смислового наповнення, стилістичних відмінностей фотозображення тіла можна поділити на жанри. Сьогодні найпопулярнішими жанрами фотографії, де центральним об'єктом є тілесність є такі як портрет, “ню”, вулична фотографія та пленер.

Портретом є зображення тієї чи іншої людини, де фотограф передає індивідуальність особи і характер зображеної людини. Відтворюючи індивідуальний вигляд, фотограф повинен прагнути розкрити внутрішній світ моделі, сутність його характеру, а також засобами фотомистецтва створити образ. Найпопулярніший різновид портретного фото – гламур, який породжений глянцевиими журналами, фотозйомкою модних показів, портретами моделей і знаменитостей. Подібний фотопортрет може бути знятий в будь-яких умовах, але його невід'ємна умова – стиль, професіоналізм і якість. Для цього виду зйомки фотограф повинен вміти знаходити оптимальні ракурси для різних типів обличчя та фігури, знати основи візажу та стилістики. У гламурі тіло зображується як вічно молоде, сексуальне, бездоганне, спортивне, яскраве та розкішне. Згідно гламурній реальності, увага акцентується на розкоші та “зовнішньому блиску” та нівелюються основні духовні пріоритети людини [10].

Жанр “Ню” зародився ще у кінці XIX століття у образотворчому мистецтві, а у сучасну епоху продовжив своє існування у фотомистецтві. У цьому жанрі зображується оголене людське тіло чи якісь його частини та їх інтерпретації. Саме слово “ню” (nu) у перекладі з французької означає “оголений”. Цей жанр вважається самим неоднозначним в художній

фотографії. В кінці століття почастишали випадки судових розглядів, пов'язаних з розповсюдженням і виставок фотографій оголених тіл. Питання про те, де закінчується еротика і починається порнографія, залишаються нерозв'язаними й досі, тому ставлення суспільства до жанру постійно змінювалося. В ХХІ столітті оголене тіло набуло найбільшої популярності ніж будь-коли. Тут тіло обігрується всіма можливими способами. Існують психологічні знімки, де вплив оголеного тіла підкреслюється виразною мімікою, одночасно зустрічаються і “безликі” тіла, які перетворюються просто у красивий предмет споглядання. Метою такого жанру є підкреслити красу людського тіла. Жанр “ню” доводить, що естетика людського тіла є одним з найбільш прекрасних творінь природи, яким можна насолоджуватись та захоплюватись [7].

Ню – жанр досить делікатний. Фотограф повинен знати анатомію людини, пластику, жестикуляцію і міміку моделі. Недостатньо добре володіти технічними засобами, знати закони фотокомпозиції, адже перед очима майстра і його об'єктивом – людина зі своїм характером та емоціями.

Ню умовно можна поділити на арт-ню і еротичне ню. Термін “арт-ню”, як правило, використовується для позначення жанру фотографій, на яких артистично і витончено зображена оголена натура, і сам знімок прирівнюється до твору мистецтва. По суті своїй “арт-ню” є однією з граней мистецтва поетичного зображення краси і досконалості оголеного тіла. “Арт-ню” тяжіє до високих почуттів, зачіпає тонкі струни душі, дарує естетичну насолоду. На відміну від арт-ню, цілями еротичного ню не є підношення краси людського тіла для витонченого милування. Еротичне ню привертає увагу своєю відкритістю і викликає сексуальне бажання шляхом демонстрації оголеної фігури. Таким чином, основна відмінність “арт-ню” від еротичного ню є наявність високої художньої гідності фотографії. Арт-ню не провокаційне, на відміну від порнографії та еротичного ню. Його завданням є активація не грубих сексуальних бажань, а естетичного

сприйняття тіла і захоплення оголеною природою. Сприйняття “арт-ню” багато в чому залежить від ступеня культури і інтелектуальності глядача [5].

Велике розповсюдження отримала також вулична фотографія – жанр документального фото, де головними героями стають звичайні люди на вулицях, в парках та інших громадських місцях. Цей жанр тяжіє до іронії і намагається дистанціюватись від сутності предмета зйомки. Зазвичай предметом вуличного фото стає єдина людська емоція, спіймана в ключовий момент – поцілунок крадькома, радість на обличчі дитини, яка сидить на гойдалці, дівчина, яка задумалась за столиком в кафе. Головне у вуличній фотографії – це правдивість і об’єктивність. Вулична фотографія використовує техніку Чесної фотографії (англ. Straight photography), через яку вона відображує все як є, без викривлень. Особливістю цієї фотографії є її непостановочність, вона здійснюється без застосування різних маніпулятивних технік.

Ще один жанр фотографії, де головним її об’єктом є тіло – пленер. Це такий жанр, техніка фотозйомки моделі в природних умовах і при природньому освітленні. Цей жанр не обмежує творчі ідеї простором студії, проведення фотосесії на природі дозволяє повністю проявити себе як фотографу, так і моделі, адже на пленері, в природних умовах, досягається повна свобода самовираження, поле діяльності тут безграничне. У жанрі пленер акцент ставиться на природність та рухливість. Тіло для нас постає у звичних ракурсах, природнім, без пафосу, таким як воно є у всій його звичайній красі.

Людське тіло, повернувши сьогодні до себе найбільшу увагу, стає об’єктом фотомистецтва. Сучасна культура з її морально-етичними та естетичними цінностями дозволяють виставляти тіло на показ у всій його красі. Можливість виразити свою індивідуальність та особливість через тіло породила низку жанрів фотографії, які репрезентують для нас тіло у різних його образах, які часом шокують, часом стають предметом захоплення чи

естетичного задоволення, часом виступають зразком для прихильності та наслідування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бекус Н. Эротика взгляда: фотография или тело. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://photoscope.iatp.by/critic4.html>
2. Быховская, И. М. Физическая культура как практическая аксиология человеческого тела: методологические основания анализа проблемы. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.infosport.ru/press/fkvot/1996N2/p19-27.htm>.
3. Бодрийяр Ж. Фотография или письмо света. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.nsys.by/klinamen/dunaev1.html>
4. Гавришина О. Смотреть на мир фотографически [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vavilon.ru/metatext>
5. Газарова Е. Гламурная телесность. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.psynavigator.ru/articles.php?code=361>
6. Деготь Е. Тело в фотографии. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mdf.ru/exhibitions/today/2002/bodyandmotion/press54.html>
7. Король Д. Лезвие фотографа. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://photoscope.iatp.by/critic.html#lezv>
8. Кривега Л.Д. Гламур як стиль життя сучасної людини. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://intkonf.org/doktor-filos-nauk-krivega-ld-glamur-yak-stil-zhittya-suchasnoyi-lyudini/>
9. Леви Т.С. Психология телесности в ракурсе личного развития. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://telesnost.ru/omega/psihologiya/>
10. Плотичкина Н. Тело и телесность в молодежной культуре. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://utopiya.spb.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=1303:2010-11-28-16-23-14&catid=84:2010-11-28-14-00-55&Itemid=136
11. Суворова О. С. Телесность человека как основа его жизни и единства с природой. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.philosophy.nsc.ru/disc/iphras/library/wbiof0.html>